ДО ПОРТРЕТУ „ІННА" РОБОТИ ПЕТРА ХОЛОДНОГО СТАРШОГО

1907 р., майже 100 років тому, професор фізики Київського політехнічного інституту Петро Іванович Холодний намалював портрет Інни, онучки сусідів Осауленок.

Інна Голошвілі-Міяковська. Портрет роботи Петра Холодного (старшого), 1907 р.

Родові маєтки Холодних і Осауленок були розташовані поблизу Переяслава – стародавнього міста, розташованого на березі річки Трубіж, води якої вливаються до Дніпра, яке не раз зустрічається в історичних літописах давньої України. А від Переяслава до Дніпрової пристані всього дев'ять кілометрів. Археологічні розкопи на цих землях свідчать про існування поселення ще за скитських часів (VII-III ст. до Хр.).

У короткій розповіді не можна згадати всіх імен та подій, пов'язаних з Переяславом. А було їх багато... У XI ст. Володимир Мономах княжив у Переяславі (1094-1113). У XIV ст. – литовський князь Ольгард зі своїм військом допоміг розгромити напад татарських орд, скористався перемогою та вважав заслугою господарювати литовцям у Переяславі. У XV ст. Переяслав став центром козацьких поселень. У XVI ст. до Переяслава прийшли поляки, король Стефан Баторій заснував тут Колегіум для єзуїтів. У XVII ст. гетьман Богдан Хмельницький запроваджував у Переяславі свої порядки, скликав тут злопам'ятну Раду. А в XIX ст. Тарас Шевченко у Переяславі бував гостем у місцевого лікаря Козачківського та в його домі у 1845 р. написав „Заповіт". А ще через 20 років, у 1876 в Переяславі у родині Івана Холодного народився син Петро, його ласкаво називали Петрусем.

Виростав Петрусь в родовому маєтку патріярхальної родини, в якій жили традиції минулого: на стінах висіли портрети попередніх поколінь – почесних громадян міста, розповідалося про відвагу козаків та воєводів, співалося пісень. Ця родинна атмосфера впливала на розвиток, свідомість та тематику картин з історичним сюжетом. Як розказували в родині, Петрусь з дитинства не розлучався з олівцем, мистецтво на все життя стало його замилуванням.

Професійне зацікавлення прийшло до Петра Холодного під час навчання у Київській гімназії і визначило дальший шлях юнака та його фах. Після закінчення гімназії він став студентом фізико-математичного відділу Київського університету Святого Володимира (тепер ім. Тараса Шевченка). 1898 р., коли відкрився новозбудований Політехнічний інститут у Києві, Петро дістав там посаду фізика, у лабораторіях здійснював наукові дослідження, писав наукові статті. У той же час був активним в українській громаді міста Києва. Зокрема був ініціятором створення першої української гімназії та першим її директором і викладачем фізики. Тоді ж був обраний Урядом УНР товаришем міністра освіти і залишався ним при владі Гетьмана та при Директорії. Через це був змушений покинути Україну.

1919 р. з Кам'янця-Подільського виїздили на Захід в еміграцію. Вибору не було. Петро старший забрав Петра молодшого в дорогу, попрощався з дружиною та дітьми не усвідомлюючи, що назавжди. Виїздили з Урядом УНР. Перша „резиденція" була в Тарнові, а пізніше Львів став осідком для обох Холодних.

Завдяки природному обдаруванню Холодний старший заробляв на прожиття своїм замилуванням – мистецтвом. Писав портрети, розписував церкви, манастирі, оздоблював їх вітражами. Мистецтвознавці високо оцінювали його талановитість, широкий діяпазон техніки, інтерпретації кольорів від пастельно-ліричних

акварелів до яскравих імпресіоністичних пейзажів, монументального живопису, витончених графічних вітражів. Він продовжував педагогічну та громадську працю, гуртував мистців, влаштовував виставки. Помер Холодний старший 1930 р. у Варшаві, де і похований. Було йому 54 роки.

Петро Холодний молодший по конкурсу був прийнятий до Варшавської академії мистецтв, яку закінчив з відзнакою. Став мистцем і як батько мав особливе замилування – збирав та вивчав жуків.

На якійсь виставці у Нью-Йорку в 60-их роках був такий курйоз. До мене звернулася молода дівчина: „Покажіть, будь ласка, мені Петра Холодного молодшого". Я очима повела в бік Петруся, що стояв недалеко із зовсім сивою чуприною. Вона пошепки: „То це ж старший, а я питаю про молодшого!"

Мистецьку спадщина Петра Холодного старшого спіткала несподівана доля. Частина картин, написаних до 1919 р. залишилася в Києві у дружини Марії Петрівни.

Ті картини служили їй з двома дітьми Ігорем (непрацездатним інвалідом) та молодшою донькою Тетяною джерелом до існування. Дві старші – Муся і Галя – після одруження виїхали до Москви до сестри батька Наталії (приятельки Інни з дитячих та гімназійних літ), щоб загубитись у перенаселеному чужому місті. Ігор помер юнаком, згодом померла й мати – дружина Петра старшого. Та частина, що була написана у Львові, по його смерті і залишилась в запасниках у Львівському Національному Музеї в закритій на замок вірменській церкві.

1939 р. радянська влада наводила свої порядки і по-варварському знищила спадщину багатьох мистців „контрреволюціонерів", в тому числі і всю спадщину Холодного старшого. Залишилися лише ті, що знаходились у приватних колекціях. До Америки через океан були перевезені власниками і цінителями творчости видатних мистців України, як скарб національної культури, як дорогий для кожного власника портрет. Так потрапив до Америки і портрет Інни, як інші праці Холодного старшого.

2002 р. Український Музей в Нью-Йорку влаштував виставку трьох поколінь Холодних. На цій виставці експонувався і портрет моєї мами з роду Осауленок, по батькові грузину Голошвілі, після одруження Міяковську.

Зв'язок молодого покоління двох сусідніх родин Осауленок та Холодних щороку поновлювався зустрічами у літні місяці, коли молоді поверталися до родинних гнізд. Хоч старшого покоління вже не було, але у стінах батьківських домів залишався і вабив родинний затишок. Зустрічі молоді переважно відбувалися в Осауленок. Зі шляху на Переяслав до будинку одним з прадідів була засаджена алея дубів, дерева мали грубі стовбури та розлогі крони, що свідчило про їх столітній вік (знаю це з розповіді Інни, моєї мами).

Так, як і в дитинстві Петрусь не випускав з рук олівця та в дорослому віці з ним завжди були ще й фарби. Під час кожних відвідин сусідів у маєтку Осауленок зростала кількість пейзажів мальовничих околиць, старого дому, будованому хто-зна коли, ставка, зарослого водяними лініями, квітів перед хатою, появився портрет бабуні в рембрантівських кольорах та акварельний портрет Інни, написаний в один з приїздів художника влітку 1907 р. Всі згадані картини висіли у нас в київському помешканні та відновляли у маминій пам'яті недавнє для неї минуле, яке тепер стало давнім.

При виїзді з Києва 1943 р. ми забрали в дорогу лише цей мамин портрет. Доля залишених картин Петра Холодного старшого, його раннього періоду творчости – невідома.

Оксана Міяковська-Радиш.